

Försvarsutskottets betänkande

1981/82:6

om anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret, m. m. (prop. 1981/82:3)

I proposition 1981/82:3 har regeringen (försvarsdepartementet) – efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Torsten Gustafsson –

1. föreslagit riksdagen att slutligt godkänna att rekrytering till befälsyrket inom samtliga försvarsgrenar får ske oberoende av kön,
2. berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om rekrytering av kvinnor som befäl inom det militära försvaret.

Med anledning av propositionen har väckts motionerna 1981/82:22 (m) och 1981/82:23 (vpk).

Motionerna

1981/82:22 av Gunnar Oskarson (m) och Per-Olof Strindberg (m) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att vidare anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret skall anstå till dess erfarenheter har vunnits och utvärdering skett av pågående befälsutbildning för kvinnor.

1981/82:23 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar att militaristiska tendenser, i enlighet med vad som anförs i motionen, i den svenska militärutbildningen skall motarbetas och att den skall präglas av respekt för individen,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer att de åtgärder som vidtas för främjande av jämställdheten i samband med kvinnornas inträde som befäl skall gälla för *både* kvinnor och män.

Utskottet

Riksdagen beslutade vid riksmötet 1978/79 (prop. 1977/78:185, FöU 1978/79:1, rskr 1978/79:2) att kvinnor i princip skulle få möjlighet till anställning som befäl inom det militära försvaret på samma villkor som män. I en första omgång fick kvinnor tillträde till vissa yrken inom flygvapnet. På grundval av ett betänkande (Ds Fö 1980:5 och 6) från beredningen för det fortsatta arbetet om kvinnan i försvaret föreslår nu regeringen att rekryteringen till befälsyrket sker oberoende av kön. Vidare informeras om de åtgärder som kommer att vidtas vid rekrytering och anställning av kvinnor som befäl.

Beträffande regeringsförslaget ansluter sig försvarsministern till beredningens och remissinstansernas uppfattning att kvinnor på sikt bör få tillträde

till samtliga befattningar för befäl inom det militära försvaret, om det inte finns medicinska hinder för detta. Han anser att det f. n. inte är möjligt att ange någon sluttid för forskningen om de eventuella medicinska hindren vad avser taktisk flygtjänst och viss submarin tjänst. Ytterligare forskning angående det senare slaget av tjänst behövs enligt hans mening endast beträffande dykning på stora djup.

Försvarsministern kan inte acceptera någon kvotering för kvinnorna vid rekrytering till befälsyrket. Beträffande förestående ändringar i fredsorganisationen och personaladministrativa åtgärder framhåller han att anställningstryggheten för de redan anställda i första hand måste beaktas.

Utskottet har inte något att erinra mot vad försvarsministern har anfört i denna del och tillstyrker att riksdagen slutligt godkänner att rekrytering till befälsyrket inom försvarsmakten får ske oberoende av kön.

I den del av propositionen som innehåller information från regeringen om tilltänkt verksamhet behandlas åtgärder för att underlätta kvinnors tillträde till befälsyrket, aktiva åtgärder för att främja jämställdhet m. m., uppföljning och forskning samt kostnadsfrågor.

Försvarsministern redovisar (s. 6) att flertalet remissinstanser delar beredningens uppfattning att det fortsatta reformarbetet med kvinnor som yrkesbefäl bör genomföras i etapper. Enligt beredningens förslag skall verksamheten inledas med att kvinnor går igenom militär grundutbildning med början år 1983 inom vissa angivna yrkesområden. Försvarsministern uttalar att det bör ankomma på försvarsgrenscheferna att bedöma vilka ytterligare yrkesområden som kan göras tillgängliga för kvinnor i den första etappen. Han anser att det bör ankomma på regeringen att avgöra när kvinnor skall få tillträde till ett ytterligare antal yrkesområden som beredningen har redovisat. Enligt hans mening bör en löpande utvärdering av verksamheten genomföras och tas in i överbefälhavarens årsredovisning för att ge underlag för regeringens ställningstagande härvidlag. I motion 1981/82:22 understryks starkt vikten av att sådan utvärdering kommer till stånd och att en ny etapp inte påbörjas förrän resultaten av utvärderingen entydigt pekar på att den kan genomföras med framgång. Motionärerna lämnar synpunkter på vad utvärderingen bör omfatta. De anser att motiv för en "försiktig" handläggning även står att finna i den brist på forskning som råder på området. Forskning om bl. a. individens och gruppens prestationsförmåga under hot bör enligt deras mening omfatta båda könen och prioriteras.

Avslutningsvis anför i motion 22 att målet att skapa en effektiv och rationell krigsorganisation måste överordnas alla andra – i och för sig – angelägna mål avseende rekrytering av kvinnliga befäl.

Utskottet delar uppfattningen att ett överordnat mål för försvarsmaktens verksamhet är att skapa och vidmakthålla en effektiv krigsorganisation. Detta mål torde inte komma i någon konflikt med jämställdhetsmålet att öppna befälsyrket för kvinnor.

Den takt i vilken kvinnor avses få tillträde till olika yrkesområden har i propositionen redovisats i tabellform på s. 7 och kan betecknas som försiktig. Utskottet delar försvarsministrernas och motionärernas uppfattning att verksamheten bör utvärderas fortlöpande och att erfarenheterna bör läggas till grund för nya beslut. Det etappvisa införandet måste självfallet kunna påverkas av tillgången på ekonomiska resurser, bl. a. för utvärdering och forskning. Något uttalande av riksdagen i enlighet med motion 1981/82:22 behövs inte.

I avsnittet om aktiva åtgärder för att främja jämställdhet m. m. uttalar försvarsministern att han anser att sådana åtgärder är viktiga och utgör en naturlig del av försvarsmaktens personalpolitik. Han erinrar om att varje arbetsgivare enligt jämställdhetslagen har skyldigheter att verka i detta avseende.

Enligt motion 1981/82:23 kommer försvarsmakten inte att på något avgörande sätt förändras i jämställd riktning så länge den stora gruppen i det militära systemet, de meniga soldaterna, själva saknar möjlighet att utöva makt och påverka sin situation. Vänsterpartiet kommunisterna ansluter sig till förslaget att kvinnor får rekryteras som befäl till samtliga försvarsgrenar men hävdar att det måste ske på ett sådant sätt att demokratifrågan i det militära försvaret förs framåt. Åtgärder enligt propositionen för att främja jämställdhet m. m. bör – framhåller motionärerna – gälla både kvinnor och män.

Riksdagen har tidigare behandlat frågor av det slag som tas upp i motion 1981/82:23. I sitt betänkande FöU 1975/76:12 behandlade utskottet ingående en motion från Bertil Måbrink m. fl. (vpk) om avskaffande av s. k. odemokratiska och auktoritära inslag i värnpliktsutbildningen. Motionen avslogs av riksdagen. Utskottet anser inte att riksdagen bör göra något uttalande eller någon hemställan i enlighet med motion 1981/82:23. Motionen bör avslås.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen slutligt godkänner att rekrytering till befälsyrket inom samtliga försvarsgrenar får ske oberoende av kön.
2. att riksdagen avslår motion 1981/82:22 om takten för kvinnors tillträde till olika yrkesområden inom försvarsmakten.
3. att riksdagen avslår motion 1981/82:23 om motarbetande av militaristiska tendenser i den svenska militära utbildningen, m. m..
4. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet i proposition 1981/82:3 har anført om rekrytering av kvinnor som befäl inom det militära försvaret.

Stockholm den 5 november 1981

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Eric Holmqvist (s), Gudrun Sundström (s), Hans Lindblad (fp), Gunnar Oskarson (m), Åke Gustavsson (s), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Karl-Erik Svartberg (s), Anders Gernandt (c), Holger Bergman (s), Eric Hägelmark (fp), Ralf Lindström (s) och Erik Egervärn (c).